

ISTORIA DE LA UZ LA ABUZ

Gheorghe Onișoru

Rîndurile de față, succinte reflecții pe marginea unui subiect foarte vast, au fost inspirate de lectura unui volum incitant și valoros în același timp: *The Use and Abuse of History or How the Past is Taught* (Routledge and Kegan Paul, 1984), ediția engleză a lucrării *Comment on raconte l'histoire aux enfants* (Paris, Payot, 1981). Autorul este un nume în istoriografia contemporană, Marc Ferro, specialist în probleme legate de revoluția din octombrie 1917, ca și de cele două conflagrații mondiale. De asemenea, în ultimii ani, s-a remarcat prin interesul constant pentru maniera de interacțiune dintre *Istorie și cinema*. Emisiunile realizate de Marc Ferro la televiziunea franceză, axate pe analiza faptului istoric din perspectiva jurnalelor de actualități ale diferitelor state pe parcursul celui de-al doilea război mondial, și-au dobândit deja recunoașterea din partea mediilor științifice. Astfel, materialul cinematografic a devenit sursă a istoriei. În fine, portretul autorului trebuie întregit cu dimensiunea profesorului, cursurile, seminariile sau conferințele sale desfășurându-se, mai totdeauna, cu săli pline.

Cum prezentăm istoria în școli? Iată o chestiune de maximă importanță asupra căreia sîntem preveniți prin *The Use and Abuse...* Marc Ferro pornește de la o ipoteză de lucru larg acceptată, aceea că istoria îndeplinește o funcție dublă: terapeutică și militantă. A doua latură este cea care creează, în special, distorsiuni în organizarea materialului didactic. Este vorba despre tendința de glorificare (a *Dumnezeului Rege* în Spania franchistă, a *Națiunii* și a *Statului* în Franța republicană, a *Partidului Comunist* în Uniunea Sovietică etc.), a trecutului care face ca discuția asupra metodologiei și profitului științific să treacă în slujba ideologiei.

Pentru a-și susține ipoteza de lucru și a ne convinge de validitatea concluziilor, Marc Ferro inițiază o anchetă de anvergură. Cititorul este purtat pe toate continentele, în diferite epoci istorice, autorul oferind o sumă de observații "intermediare", din care a rezultat concluzia finală.

De exemplu, Ferro consideră că în Africa de Sud "istoria albă" justifică finalmente apartheidul, în timp ce "istoria neagră" nu putea fi scrisă decît în afara țării. În același sens sînt analizate stările de lucruri din Africa Neagră (politica de colonizare), Trinidad, istoria islamului și cea a arabilor, variantele Persiei și Turciei, istoria privită prin prisma europocentrismului, stările de fapt din Armenia, Polonia, China, Japonia, Statele Unite sau "istoria uitată" a triburilor amerindiene.

Detaliind cazul particular al Indiei, Marc Ferro consideră că statul și poporul au pierdut o parte a identității din cauza încercării de legitimizare a unității politice. În privința istoriei sub regimul sovietic, interesează, în optica autorului, așa-zisele "puncte de cotitură" (1927, 1933-1936, 1956), manualelor de istorie în conexiune cu necesitatea educațională, abordarea marxistă a istoriei universale și a celei sociale.

Concluziile sînt mai degrabă pesimiste, reflectate în formula atît de plastică a "oglinzii sparte". Astfel, oglinda "s-a spart" pentru că Europa a pierdut iluzia unei istorii universale care să se contopească cu cea a continentului, iar varianta marxistă nu convinge. De ce? Pentru că datorită autoproclămării naturii sale științifice, istoria s-a revendicat, implicit, a fi universală. Evident, ea nu și-a atins obiectivul, iar exemplul ales de Ferro este extrem de sugestiv: într-un compendiu în mai multe volume privind istoria Franței, tomul III începe de la 1917-1918, ani priviți ca începutul unei noi ere pentru francezi.

Și totuși nota pesimistă nu predomină la istoricul Marc Ferro. El vede o ieșire onorabilă prin preluarea metodologiei Școlii Analelor care încearcă să fie comprehensibilă, chiar totală, fără a deveni totalitară. În fapt, demonstrația se încheie cu o "sentință": Școala Analelor reprezintă viitorul istoriei!

Pomind de la **The Use and Abuse...** nu putem să nu observăm, în ciuda deceniului scurs de la apariția versiunii engleze, actualitatea imediată a multor observații și formulări. Gîndul se îndreaptă firesc spre eseul lui Vlad Georgescu, *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români*. Ceea ce ar trebui adăugat, se referă la noua stare de lucruri post-1989. Într-adevăr, ne putem întreba pînă unde în România de astăzi istoria în general, manualul de istorie în special, își exercită funcția militantă. După unele semnale, și nu puține, cum ar fi "cazul mareșalului Antonescu" sau festivismul și aniversariadele care au cuprins zeci de localități în fugă după o cifră rotundă, răspunsul apare neliniștitor. Rămîne, de aceea, o sarcină extrem de grea pe seama celor care întocmesc manualele. Iar îmbunătățirea calitativă a acestora, chiar cu asumarea riscurilor unor nereușite de moment, concursul de manuale și manualele alternative sînt o soluție imediată. De asemenea, în condițiile necesității rescrierii unor capitole din istoria națională sau a ameliorării altora, credem că ar trebui să crească rolul institutelor de cercetare pentru a se găsi forme practice de dialog între profesori, ca intermediari între manual și elev și cercetători.